

En musikal om livet

TEXT: PIA HUSS

FOTO: ANDREAS HOFFSTEN

Ung rappare mot fond av millionprogrammets råbetong. Nedslitet bostadsområde med väggarna fyllda av klotter och tags. Ung fattig och strulig musiker går mest av en slump med på att tillfälligt gömma flyktingar. Griniga grannar. Smått och stort bus. En mycket vacker socialarbetare. Och mitt i alltihop brister det hela ut i dans, sång och återigen rap... Låter sammanfattningen kanske som en pekoral eller något banalt? Den som sett filmen *Förortsungar* reagerar förmodligen annorlunda. Även kritikerna gjorde det: "Förortsungar är det roligaste och smartaste som svensk barnfilm kommit med på årtal." skrev Helena Lindblad i sin DN-recension. Malena Janson i Svenska Dagbladet tyckte att "Långfilmsdebuterande Ylva Gustavsson till-

sammans med veterankollegan Catti Edfeldt, fångat denna värld skickligt: med kärlek, omsorg och djävlar-anamma. Äntligen en barnfilm med kamerastativet väl förankrat i det helvete och paradiset som barndomen utgör!"

Men andra tongångar hördes också: "Själva historien är inte dum, även om överraskningarna är få. Det är engagerande och gulligt och skådespelarna, framför allt barnen är coola. Men det här med musikalinslagen. De balanserar på gränsen till det obekväma ett par gånger för mycket." Skrev Expressens Jenny Rickardson.

Riktigt bra recensioner alltså, men uppfriskande nog inte någon helt unison hyllningskör. Då hade det väl knappast

återstått mycket att diskutera? Och en påtaglig vilja att just samtala märks då jag träffar de två regissörerna Ylva Gustavsson och Catti Edfeldt. Båda är visserligen lätt absorberade av de först något nedslående publiksiffrorna som nu, i november 2006, bara blir allt bättre. Ylva Gustavsson ser ändå närmast grym ut då hon konstaterar att film på bio snart tycks vara ett minne blott.

– Men det är knappast konstigt när man ser den typ av hemmabioanläggningar som allt fler människor skaffar. Fast det är tråkigt. En väldigt tråkig utveckling, om man nu alls kan kalla det utveckling.

Catti Edfeldt med sin betydligt längre erfarenhet, har både hunnit luttras av publiksiffror men också skaffat en överlevnadsstrategi som inkluderar en försvarlig dos optimism.

– Det finns många faktorer som spelar in. Det brukar ordna sig, man får se tiden an.

Rätt så och vi hamnar i ett samtal om huruvida biografen nu riskerar att förlora sin funktion som samlingsplats, en lokal där man ser film, ses och blir sedd. Meningarna går lätt isär och snart är vi helt inne på ämnet *Förortsungar*, och just den filmens eventuella funktion som samhällspegel. För visst är *Förortsungar* en familjefilm som vill roa och underhålla, men det hindrar inte att den faktiskt tar upp flera brännande problem och att den dessutom visar Sverige 2006 ur en något annan vinkel. Mitt intryck av Ylva Gustavsson som en ganska barsk person, bryts genast då hon börjar tala om behovet av att visa hur positivt vår vardag faktiskt kan vara trots att många yttre omständigheter är rent för jävliga.

– Vid sidan av vad vi så ofta understryker som negativt, gör folk fantastiska saker med och för varann. Det finns massor av eldsjälar och entusiaster som det aldrig skrivs en rad om i pressen. Jag ville göra en historia om några av alla dessa fenomenala personer och göra en film där folk faktiskt tror gott om varandra. Jag ville berätta en del om hur det faktiskt är mitt i slitet och skiten i Östberga, den förort där jag sen länge bor. Där finns det en hjälpsamhet som är speciell, och som innebär att det till exempel är möjligt att ringa på hos någon när det kniper och be att få låna ett par hundra. På hur många ställen tror du att ens den tanken skulle vara möjlig?

En folkhemssaga

Catti Edfeldt:

– Ylvas film – Catti är noga med att poängtera att det är Ylva Gustavsson som står för manus och idé men att det är de två tillsammans som sett till att det hela har blivit en filmhistoria som når fram – alltså Ylvas film, den är en riktig folkhemssaga. Det har verkligen varit härligt detta att få berätta något närmast sedelärande.

– Ja, bryter Ylva Gustavsson in, för vad är det för fel på att vara snäll mot varann, snällhet är en underskattad egenskap! Visst, det här är vad du skulle kunna kalla en politiskt korrekt historia men den har definitivt okorrekt karaktär.

Förortsungar berättar om hur tioåriga Amina kommit till Sverige med sin morfar. Deras bakgrund i ett afrikanskt land är fylld av smärta och förluster men trots att de funnit sig tillrätta i Sverige förvägras de att stanna. De gömmer sig tillfälligt hos rockaren Johan men när Aminas morfar plötsligt dör blir situationen helt annorlunda. Nu talas det inte mer om att sända tillbaka Amina men

problemet är var hon ska bo. Själv vill hon stanna hos Johan som dock känner sig långt ifrån självklar i sin hastigt påkomna fadersroll. Men deras relation blir bara starkare. Kring Johan och Amina finns flera olika personer. Viktiga är Aminas nya och handlingskraftiga kompis Mirre och socialarbetaren Janet som är en rätt ovanlig myndighetsperson.

– Min önskan är att skildra hur väldigt lika varann vi människor är. Även om vi, som morfar och Amina, utsätts för hemska påfrestningar är det mycket mer som förenar oss än skiljer vårt sätt att vara. Jag tycker att många flyktingar tyvärr framställs på ett sätt så att just det förhållande att de är flyktingar, skymmer dem som individer. Det allmänmänniska får sällan något utrymme.

Förortsungar är en film med starkt socialt patos. Här skildras den slitna förortens människor som personer med integritet, här berättas om socialarbetare som ibland visar större mod än tjänstemannamässig diplomati och här slås ett slag för ett vuxet ansvarstagande som är föga kopplat till det rekorderliga yttre vi intalas är en nödvändig förutsättning för vuxenhet. Dessutom, och det är viktigt, här beskrivs kloka, empatiska och kompetenta barn som inte, likt några förortens övergivna maskrosbarn, måste tvingas klara sig helt utanför vuxenvärlden. Istället visas här hur beroende både barn och vuxna är av ömsesidig respekt.

Catti:

– Jag blev faktiskt förundrad över vilket engagemang som filmens medarbetare hade. Och då menar jag den kreativitet och vilja att få det att funka, som hela teamet visade. Somliga skådespelarna tog också extra stort ansvar för sin egen research. Gustaf Skarsgård, som spelade Johan, och Sunil Munshi som gjorde Jespers roll, de träffades på sin fritid för att prata om och ta reda på hur det kunde vara att gömma flyktingar. Jag är säker på att det här engagemanget växte fram ur känslan av att det här är en viktig historia som det betyder något att vi förmedlar. Att historien har en kärna.

Förortsungar är visserligen vad man väl kan kalla en solskenshistoria, men den inordnar sig ändå inte riktigt under någon etikett. Filmen luras lite grann med sitt sätt att brista ut i sång och dans vilket förstås lägger till ett drag av saga och fantasi. Men samtidigt, bortsett från att filmmakarna tagit lite lättare på vissa förlopp och iscensatt sådant som får anses mindre trovärdigt, är alltihop väldigt realistiskt.

Ur det subjektiva perspektivet

Ylva:

– Man får inte glömma att filmen visar skeenden ur de olika personernas perspektiv. Alltså Aminas nya kompis Mirre, hon har det kanske inte så särskilt bra men hon har en väldig överlevnadsvilja som hon delar med sig av och hon är gränslös på ett sätt som gör henne både jobbig och modig.

Catti:

– Det är faktiskt en viktig aspekt, detta att många scener inte återger något objektivt förlopp, utan att det är subjektiva situationer som silas genom olika människors tankar och upplevelser. Mirre kan verka lite för mycket ibland men i Aminas ögon, och då också i filmens, är hon en hjälte. Ylva:

– Ja Mirre blir som en Pippi Långstrump.

Sedan Keith Gordons *Den sjungande detektiven* slog tevepubliken med förvåning, har musikaliska inslag i en för övrigt tämligen allvarlig historia, blivit allt vanligare. Det är som om musikalformen fått en tvilling. Tvåäggs då.

Förortsungars många inslag av musik och sång ger, förutom svängig underhållning, filmen en närmast fnittrigt rusig förhöjning.

Ylva Gustavsson:

– Jag är såld på musikalerna. Det har jag varit så länge jag kan minnas. Visst har *Den sjungande detektiven* fått stor betydelse för vår attityd till det här fenomenet. Men redan före *Detektiven* fanns det musikalfilm som bröt mot den gängse konventionen. Jag menar *Hair* var ju verkligen ett genombrott för en annan och ny form liksom på sin tid *Pennies from Heaven*.

Med känd föreläsa

När jag själv såg *Förortsungar* blev jag, med några undantag, rätt överraskad varenda gång handlingen brast ut i sång eftersom situationerna var minst sagt oväntade. Som till exempel då musikern Johan ska beveka den sociala nämnden och få dem att inse att Amina inte kan få någon bättre fosterpappa än just honom. Nämndmötet har föregåtts av en rad missförstånd och tabbar kring Johan vilket inkluderar misstanke för häleri och ett gryende kärleksförhållande med den socialsekreterare som handlägger hans och Aminas ärende. Läget för Johan är alltså rätt pyrt och inför de korrekt ihopknäppta beslutsfattarna får Johan bokstavligen talat spel och rockar loss över bordet med en låt om sitt och Aminas liv. Fullkomligt osannolikt och rätt underbart att se Gustaf Skarsgård dansa fram utefter sammanträdesdeltagarnas block och pennor. Detta kan man uppskatta eller inte. Kanske är det mest en humörsfråga.

Övergångarna mellan realism och musikal, mellan allvar och förhöjd drömvärld ger filmen en särskild profil. För det kan väl också vara så att alla dessa musikalframträdanden egentligen står för något annat, nämligen de olika personernas fantasier och tankar i respektive situation?

– Ju mer publiken funderar själva desto roligare är det förstås, konstaterar Catti Edfeldt.

Inspirationskällan till *Förortsungar* är *Rännstensungar*, berättelsen som Åke Hodell skrev med socialt patos men som genom ett antal allt mer eller mindre sentimentala filmatiseringar blivit rätt kladdig i kanterna.

Ylva Gustavsson:

– Men Hodell ville ju något! Han ville berätta med humor om mindre bemedlade människor. Det arvet förvaltar jag gärna.

Rädsla det värsta hotet

Förortsungar är en film fylld av stickspår och sidohistorier. Det är också en historia som sätter ljus på aktuella samhällsproblem. Något som både Ylva och Catti hoppas på är att synen på ensamma flyktingbarn åtminstone något ska förändras. Idag har just denna grupp det av helt naturliga skäl oerhört svårt. Men till det egna traumat kommer bl a också att det just för dessa barn är svårt att ordna fosterfamiljer.

– Tanken på att ta emot ett ganska stort barn som dessutom bär med sig mycket ångest och sorg, skrämmer nog många som annars skulle kunna tänka sig att välkomna fosterbarn, säger Ylva. Det är naturligtvis ett väldigt svårt uppdrag men att dessa barn nu istället hamnar på institutioner är förfärande. Kanske kan filmen ändå sätta ljus på att de här barnen faktiskt finns bland oss. Man kan tycka att bilden av Johans och Aminas relation beskrivs väl rosenröd men det finns mycket som är positivt och vi vill förmedla en motvikt till den nästan alltid så svarta beskrivningarna av flyktingbarnens situation.

Catti:

– Vill man berätta för barn måste man förmedla hopp och jag är övertygad om att vägen till förståelse går genom empati och empati får man genom identifikation. Många kan säkert identifiera sig med filmens Amina. Men tänk dig om vi hade skildrat Amina som ett av de många helt apatiska flyktingbarnen. Då tror jag att det hade blivit en helt annan reaktion, mer tycka-synd-om. Det här var vi också medvetna om då vi gjorde scenerna när Amina ligger alldeles tyst efter morfaderns död. Det gällde att inte göra detta för långt för det finns en gräns för hur passiv en huvudperson kan vara utan att man riskerar att förlora just detta med identifikation. Återigen, det här är film, inte verklighet. Men det är ändå en film om en del av verkligheten. Amina representerar också rotlöshet och otrygghet av annat slag. Jag tror att många icketrygga förortsungar kan känna sig in i Aminas roll. Och därmed få hopp! Vi behöver såna här historier, det handlar om idéer och utveckling mer än dokumentation. Amina är som en liten Puck hos Shakespeare. För att inte tala om Mirre! De skuttar vidare och framåt i livet, den känslan av möjlighet vill vi ge barnen.

Ylva:

– Det har gjorts massor av bra och tunga berättelser om flyktingproblematiken. Otroligt starka dokumentärer. *Förortsungar* har en helt annan ingång. Vi har valt vår väg och det kan många ha väldigt mycket att säga om. Men både i förhållande till de åsikterna och till hela arbetet med filmen liksom med de konstnärliga valen i den, gäller det att inte vara rädd. Rädsla är vår största fiende både i liv och arbete. Så håll den dörren stängd. Jobba med kärlek men utan fruktan. För i den stund du blir rädd – då är du stekt!